

On neka preporuča krepost, odvraća od grijeha. Kao svećenik, nije pozvan da riješava medicinska, ni fiziološka, ni demografska pitanja.

6. **Zaključak.** Od velike je pastoralne vrijednosti da se ne iznosi kao Božji zakon ni kao stroga dužnost ono što nije Božji zakon niti je za vjernike stroga dužnost. Zapamtimo: »Gdje nema zakona, nema ni prestupka«, ni odgovornosti (Rim 4,15).

U brošurici na str. 9 iznosi se da se nakana Božja može naslutiti iz riječi kojima je Bog ustanovio brak. Međutim, pisac se ne zadovoljava s tim »naslućivanjem« nego zalazi u detalje, matematički određuje broj djece kao izraz Božje volje. Ako se po tom tumačenju »moraju ravnati svi oni, koji žele stupiti u bračnu vezu« (str. 7) onda je po srijedi vanredno detaljirani zakon, točna obaveza. Koje bi kršćanske obitelji bile u skladu s Božjom voljom po toj matematici? Svako matematičko određivanje ne samo da je neosnovano nego je neovlašteno opterećivanje savjesti vjernika.

Nije jasno zašto se na str. 18. iznose kontraceptivni načini i metode aborta. Niti je prikaz s liječničke strane potpun, niti je s pastoralne strane uputan. Brošurica se javno prodaje! Ne sumnja se da je nakana piščeva ispravna, ali u brošurici kojoj je tendencija poticati na plodnost ni ta se stranica ne može prirodno ni logično uklopiti u opravdanje publikacije.

Na str. 22. dodirnuto je pitanje odgađanja odrješenja. I to je vrlo delikatno pitanje, o kojemu treba i vrlo oprezno govoriti. U davanju, odgađanju ili uskraćivanju odrješenja treba postupati prema nauci Crkve, prema pisanju »uvaženih moralista«.²³

U brošurici ima nedosljednosti npr. kada se o istoj stvari govori kao da je naređena, i opet da se preporuča i sl., stoga bi bilo potrebno sve to dovesti u sklad. Međutim, iz svega što je rečeno smatram da publikacija mnogošta nepravilno iznosi. Pa kada bi i iznosila sve u skladu s naukom uvaženih moralista, njena propaganda ne bi ostala bez opravdane zamjerke.

Dr. J. Kuničić

IV. U VEZI S UMJETNIM STERILITETOM

Povodom jednog prikaza u dnevnoj štampi o tom pitanju upravljeno mi je mnogo upita. Neki pitaju: Sto Crkveno Učiteljstvo uči o pilulama koje spriječavaju ovulaciju, a što o eventualnim pilulama koje samo reguliraju mjesečni ciklus? Napose zanima neke pitanje o B. Häringu, koji je uvažen moralist i koncilski teolog. Je li ispravno reći da taj teolog zastupa mišljenje da je dopušteno, razumije se s moralnog gledišta, upotrebljavati pilule koje spriječavaju ovulaciju i to s razloga navedenih u tom izvještaju? Možemo li se nadati da će se službeno gledište Crkve izmijeniti nešto slično kako se izmijenilo u pitanju kamatnjaštva?

23. Vidi FANFANI, sv. IV str. 497; Nola nav. dj. str. 85—90. U načelu teško je reći da se odrješenje može dogoditi dok se penitenti zbilja ne poprave. Noldin piše da je glavno gledati dobru volju penitenta te »si quandoque ex timore vel passione delinquent, animandi sunt ad continuandam bonam voluntatem et ita dispositi absolvi poterunt«. De sexto, br. 76.

ODGOVOR

Očito je da ovdje tretiram pitanje s moralnog gledišta. I to s gledišta katoličkog morala. Svakako je opravdano pitati što misli B. Häring, jer on danas zauzima vidno mjesto među katoličkim moralistima. Njegova sistematika moralke nailazi na otpor, ali njegova kompetencija u pitanju »ažuriranja« katoličke moralke nalazi se van diskusije. U posjedu sam jednog od najnovijih članaka što ga je napisao o pitanju,¹ pa je vrijedno upoznati autentičnu misao toga uvaženog moraliste.

1. **Nauka Crkvenog Učiteljstva.** Najizravniji dokument u ovom pitanju jest govor Pija XII od 12. IX 1958. Govor je izrečen pred učesnicima međunarodnog hematološkog kongresa. Predmet govora je: problemi u vezi s defektnim nasljedstvom.

Direktna sterilizacija, bila ona sredstvo ili cilj, vrijedna u teškoj mjeri moralni zakon. Takva sterilizacija, bila ona privremenog ili trajnog efekta, direktno onemogućuje začecje. Time ona izopačuje kurs prirode. I to izravno. Razumije se, ako je ta sterilizacija hotična, naumljena.

U vezi toga Pijo XII postavlja pitanje o upotrebi pilula ili tableta hormona koji u određenim količinama sprječavaju ovulaciju. Sprječavajući ovulaciju — onemogućuju začecje ploda. Posve očito je da uzimanje takvih pilula u svrhu liječenja, npr. proti pretjeranih reakcija uterus-a i organizma, nije zabranjeno. To je liječenje. To je ispravljanje prirode. Dopušteno. Iako to uzimanje pilula u svrhu liječenja proizvodi kao drugotni, nenamjeravani učinak: sterilitet, ovaj nije namjeravan; on slijedi mimo namjere. Po načelu čina s dvostrukim učinkom takav se postupak ne smije osuditi. U slučaju se radi o indirektnoj sterilizaciji.

Sprječavati pak ovulaciju u kontracepcijske svrhe, tj. da se izbjegne začecju, znači hotice lišavati bračne drugove roditeljske snage. To bi značilo zalaziti na područje prirodnog toka. Takvo onemogućivanje začecja proistovjetuje se s direktnom sterilizacijom. Bračni spolni čin posjeduje po prirodi stvaralačku snagu. Čovjek mu je ne smije oduzimati. Prirodni kurs, koji nije defektan, treba poštivati.

Neispravno je, nastavlja Pijo XII., pozivati se na načelo: »Dopušteno je ispravljati prirodne defekte.« Ovdje se ne radi o defektima prirode. Tko namjerno onemogućuje da zdrava priroda postigne svojim normalnim tokom određeni cilj taj je sličan liječniku koji bi liječio zdrave organe, amputirao zdravu nogu.

Govoreći o preservativima (bilo mehaničkim bilo hemijskim) Pijo XII ih odbija s istog razloga. Poziva se i na Pija XI koji je »Casti connubii« isto tako rekao, da je vrijedan osude svaki postupak bračnih drugova koji se služe bračnim pravom ali bračnom činu hotimice oduzimaju stvaralačku snagu.

Drukčiji sud donosi o Ogino-Knausovoj metodi. Po toj metodi ne iskrivljuje se prirodni čin. Ne dira se u »opus naturae«. Mogu opstojati ozbiljni, proporcionalni razlozi, radi kojih se ta metoda može upotrijebiti bez grižnje

1. Izvještaj o pitanju nalazi se u VJESNIK br. 6194, od 18. V. Članak B. Häring-a tiskan je u časopisu Theologie der Gegenwart in Auswahl, 1963, br. 3, str. 125-132. Ovaj članak mi je blagohotno ustupio vel. M. P., na čemu mu zahvaljujem.

2. Denz. 3760-3765; vidi br. 3722-3723, 3788.

savjesti. I ovaj zaključak se dovodi u sklad s naukom Pija XI u spomenutoj enciklici.

Istina je, govori dalje Pijo XII, da su bračni drugovi pozitivno obvezani, i to po prirodnom zakonu, da, kada odluče upotrijebiti bračno pravo, ne lišavaju bračni čin svoga prirodnog učinka, ali to ne znači da ih tereti apsolutna, pozitivna dužnost da imaju djece. Oni se mogu odreći svoga prava, ako, ne radeći protiv prirode, imaju dovoljno razloga da se ne posluže pravom i dužnošću rađanja djece.

Sve je ovo sažeto formulirano od sv. Oficija 11. VIII 1936. U tom odgovoru se precizira da sterilizacija u vidu zdravlja nije čin u sebi vrijedan osude, ali, ako se sterilizacija provodi u svrhu spriječavanja začeca, čin postaje vrijedan osude »ex defectu iuris in agente«, jer nijedna stvorena vlast nema ovlaštenja da direktno raspolaze s udovima čovječjeg tijela.

Jasno je da Pijo XII govori o pilulama kojima se namjerava spriječiti začeca. Tako se izrazio i u govoru 29. X 1951. Međutim, neki tvrde da ni danas nema još pilula koje bi jedino regulirale mjesečni ciklus kod žene tako te bi se s vecom izvjesnošću mogli proračunavati dani prirodnog, fiziološkog steriliteta. U tom slučaju mogu se naći opravdani razlozi da se takve pilule uzmu kao sredstvo ispravljanja prirodnog defekta, neugodne nepravilnosti. Tim se postupkom ne bi dirao »opus naturae«. Trebalo bi još jedino da bračni drugovi nemaju zle nakane pa bi tada i »opus personae« bio ispravan. O tim pilulama nije govorio Pijo XII. Niti je poznata bilo koja izjava Crkvenog učiteljstva o pitanju.³

2. Hoće li Crkva promijeniti svoje gledište? Očito je da na pitanje nije moguće odgovoriti, jer je u svojoj općenitosti uopće nediferensirano. Mnogi se hvataju jedne činjenice u kojoj ne luče glavno od sporednoga. To je činjenica lihvarstva. Nema sumnje danas Crkva o pitanju govori drugčije nego u srednjem stoljeću. Izmijenila se uloga novca. Njegova je vrijednost primila nove, šire razmjere. Položen na banku on donosi dobit. Ta promjena ne ovisi o Crkvi. Nova ekonomska situacija prisilila je Crkvu da ažurira primjenu uvijek istog načela. Koje je to načelo? Da nitko ne smije iskorištavati tuđu bijedu ili neimaštinu. Ono što su danas pretjerani kamati, to su u srednjem stoljeću bili smatrani svi stupnjevi kamata. Danas pretjerani kamati spadaju pod pojam lihve, a ova pada pod udar krivičnog zakona (OGZ, čl. 1000). Srednje stoljeće nije poznavalo današnje kreditne pogodbe ni njihovu ulogu kao sredstvo prometa. Dopušteni su i kamati na kamate (anatocizam), kako predviđa OGZ čl. 998. u dopuni br. 3. Sve je to plod izmijenjenih i ekonomskih prilika. Uza sve to i krađa i otimačina i iskorištavanje tuđe bijede ostaju i danas vrijedne osude, te se kažnjavaju.

Glavna načela ostaju ista. U pitanju kontracepcijskih sredstava ostat će uvijek vrijedna načela, npr. da nikakav razlog, pa ni najteži, ne može učiniti da čin, koji je protiv prirode, bude u skladu s prirodom i dobar. Svaki hotič-

3. Moralisti pokreću pitanje: u slučaju da žena upotrijebi pilule kojima se stvara anovulatorni ciklus, time i privremeni, umjetni sterilitet, smije li ona kroz to vrijeme tražiti bračno pravo? Očito da gubi to pravo, ako je htjela anovulatorni ciklus iz neopravdanih razloga. Zla nakana je lišava toga prava. Potrebno je tu zlu nakanu opozvati i odustati od tog načina postupanja. Sav taj anovulatorni ciklus iskvaren je zlom nakanom. On je istoznačan s hotičnim sterilitetom. — Vidi kod NOLDIN De sexto, br. 66, b. Na drugi način se stvar promatra ako je anovulatorni ciklus prouzrokovan u svrhu liječenja.

ni ljudski čin koji direktno zahvaća proces prirode u stvaranju novog života nosi na sebi biljeg protuprirodnosti. Time se osuđuje. Bračnim drugovima nije zabranjeno da se u svojim odnosima rukovode težnjom za međusobnim upopunjavanjem, za udovoljenjem ljubavi i sl., ali sve to mora biti podređeno onoj bitnoj, strukturalnoj usmjerenosti bračnog čina u vidu začeca i rađanja djece. Ova slična načela nalaze se osobito izražena u enciklici »Casti connubii« Pija XI.

Što to znači protiv prirode? To znači protiv prirodnih komponenata one specifične čovječje prirode. Ta je priroda razumne i voljne naravi. Priroda, koja je strukturalno vezana uz Boga, uz bližnjega i uz čuvanje vlastitog »Ja« — sama sebe. Sve što uništuje ili onemogućuje funkcioniranje tih čovječjih odnosa smatra se protuprirodnim, zlim. A u te odnose ulaze i komponente nadnaravne usmjerenosti. Moraju se uzeti u obzir i veze prema nadnaravnim vrednotama. S tih gledišta uvijek će biti smatrano kao zlo: ubijati bilo sebe bilo druge; otkazati posluš Tvorcu; odbacivati dovoljno poznatu nadnaravnu religiju itd. Netom se može reći da je novo ljudsko biće na putu svoga ostvarenja, to ljudsko biće uživa prava subjekta ljudske naravi. Njegova je egzistencija zaštićena prirodno-moralnim zakonom. Nitko ne smije ugrožavati tu egzistenciju. Nitko ne smije ubiti nevinoga.

Smijeli se na ovo predbaciti da liječnici spriječavaju i zadiru u zakone prirode na zadovoljstvo pacijenata? U toj se primjedbi krije očiti sofizam. Ako liječnici zadiru u djelovanje zakona prirode na temelju fenomena koji su hotično i neopravdano uzrokovani od čovjeka — npr. kirurški zahvat nedopuštena, nezakonita abortusa — to ne znači da pomažu prirodi nego da su i oni sukrievci neprirodno prouzrokovane situacije sa strane čovjeka. Zaustavljati zlonamjerno ovulaciju ne znači pomagati ni liječiti prirodu nego onemogućivati prirodu da dođe do svoje realizacije. To ne znači liječiti (a to je jedini posao liječnika), nego uništavati život, što je u očitoj kontradikciji s liječnikom službom. Njihov je posao da spriječe ovulaciju ako to traže razlozi zdravlja, a ne ako to traže motivi koji se protive prirodnom kursu oplodnje.

3. Pomicanje težišta u bračnoj moralci. Moralisti opažaju da se na periferiji, donekle i u središtu, bračne moralke događaju neke promjene, koje suvremeni moralist mora pratiti.

Nema sumnje da se danas raspravljaju pitanja bračnog morala potpunije nego prije. Prije svega pregazuje se ona negativna metoda koja je bila zabrinuta poglavito oko toga da označi što je dopušteno a što je grijeh. Danas se insistira na pozitivnoj metodi, koja želi pokazati pozitivne, konstruktivne momente bračnog života. Nastoje se iznositi elementi koji odgajaju, podižu, razvijaju osobnost bračnih drugova. Ide se za tim da se pokaže sve ono što bračni život oslobađa nekog životnog »mučeništva«, a što ga pretvara u prigodu da se život intimnije osjeti i živi.

Postupci bračni drugova protiv bračne, spolne čistoće ne smiju se promatrati samo po objektu, pa ih jednostavno svrstavati u čine zle po objektu i osuditi kao najteže prestupke. Potrebno je uočiti stanje bračnih drugova kao subjekata. Spomenimo jedno: kako se može najradikalnije osuditi takve postupke i tražiti odjednom, nasilno i stopostotno odstupanje od svih i najmanjih prestupaka na tom području, a da se ne vodi računa o kreposnom, duhovnom stupnju, integralnom kršćanskom životu bračnih drugova? Potreb-

no je, dakle, uvijek to pitanje shvatiti sa svih gledišta. »Traži se od čovjeka koji nije navikao na samozataju da dokaže umjerenost time da se herojski uzdržava od svakog užitka. Tko ne opaža nedosljednost? Problem koji promatramo mora biti uočen s gledišta totalnog kršćanskog života u vezi s njegovim razvojnim stupnjom.«⁴

Ono što suvremena moralka ističe jest poglavito to da bračni drugovi shvate svoju odgovornost pred budućnošću. Da shvate svoju divnu ulogu u razvoju čovječanstva. Svoje međusobne odnose moraju uređivati u dogovoru, u zbiljskom upopunjavanju. Ženidba im mora poslužiti da razviju svoju osobnost, da se izgrade, razviju, usavrše. Ženidba neka im postane sredstvom ovozemnog i vječnog usrećenja. Kada budu navikli na samosvladavanje na svim područjima, bezuslovno će stupanj bračne sreće dodirnuti zamjerne visine.

Pastoralna moralka danas ističe da svećenik nije samo zato da bračne drugove osuđuje gledajući u zakone. On im mora protumačiti i cilj zakona. Ako ti bračni drugovi na početku svog bračnog života, unatoč nastojanjima, ne poluče sve što žele na tom području, neka ih svećenik ne obeshrabruje niti razočarava, nego neka ih potiče da što prije osvoje više stupnjeve suverenosti nad prohtjevima tijela, više stupnjeve duhovne prevlasti. Uz nadnaravna sredstva odgoja neka nikada ne prestanu vježbati se u samozataji, ali isto uvijek puni nade u Božje milosrđe, jer »Bog nije ustanovio ženidbe da bračne drugove stavi na muke.«⁵

Ispravno piše B. Häring da bračnim drugovima koji se nastoje odgojiti u samosvladavajućoj ljubavi i čistoći moramo uputiti riječi pobude i ohrabrenja a ne nemilosrdnog osuđivanja. Oni se ne smiju, piše Häring, uspoređivati s onima koji načelnim pribjegavanjem protuprirodnim sredstvima sprječavanja začeća samovoljno ograničavaju broj djece. Heroizam bračnih drugova može se očekivati i na području spolnosti jedino u vezi s njihovim odgovarajućim stupnjom sveukupnog ćudorednog i vjerskog života.⁶

4. Autentična misao B. Häringa. Svoje mišljenje o kontracepcijskim pilulama iznio je, kako je rečeno, u navedenom članku, ali to je njegovo mišljenje potpuno u saglasnosti s naukom koju je razasuo po drugim svojim djelima. Njegovu misao iznosimo u sažetom obliku.

a) Spominje kako je Piju XII bilo jasno da Ogino-Knausova metoda nije dostatna da ukloni nego samo djelomično onu stvarno veliku problematiku braka. Napose ističe da je u Njemačkoj i u Austriji skeptičan stav prema toj metodi i to ne samo kod velikog broja bračnih drugova nego također i kod katoličkih liječnika.

b) U pitanju pilula koje stvaraju anovulatorni ciklus spominje da iako su rasprave još u toku, ipak da su osnovne crte izvjesne. Pilulama Enovid i Anovlar milijoni žena onemogućile su ovulaciju za izvjesno, dapače i za dugo vrijeme.

B. Häring ispravno tvrdi da se tim pilulama vrši zahvat u »opus naturae«. One mogu biti dopuštene u svrhu liječenja ili ispravljanja defekta prirode. Ako se te pilule upotrebljavaju u svrhu liječenja, njihov se učinak (nemogućnost začeća) pripušta kao negativan učinak dopuštenog čina. Dosljedno,

4. *Initiation theologique*, Paris 1956, sv. IV, str. 759.

5. Isto, str. 761.

6. HÄRING o ovom u članku o kojemu u bilj. 1.

smatra da se te pilule mogu uzimati za vrijeme laktacije i menopauze, koliko je potrebno da se pritekne u pomoć prirodi za njeno liječenje ili ispravljanje prirodnih defekata.

Tvrdi da se ne javljaju nikakvi prigovori s moralnog gledišta, ako se te pilule upotrebljavaju u svrhu reguliranja do sada vrlo neredovita ciklusa. Tada služe u svrhu ispravljanja nepravilnosti u prirodnom procesu. To je liječenje. Ali, razumije se, i tada moraju prvo mjesto zauzeti ispravni motivi a ne želja za onemogućivanjem začeca.

c) B. Häring ističe argument kojim se služio Dr. Rock, pronalazač Enovid-a. Dr. Rock argumentira ovako: Ako sama priroda čini ženu neplodnom za vrijeme trudnoće — to mogu i ja liječničkim zahvatom.

Ovaj argument Häring odbija. Ističe da je Dr. Rock vjeran katolik, ali pokazuje kako je taj argument prosti sofizam. Zašto? odgovara Häring: Ako sama priroda kod žene proizvodi prijekid ovulacije za vrijeme trudnoće to je proces prirode s tom namjerom da za vrijeme laktacije opet sve dođe na svoje mjesto.⁷

Häring napominje da ima katoličkih ginekologa koji preporučuju povremeno upotrebu tih pilula, da se bračni drugovi odvrate od upotrebe preservativa koji izopačuju čin i uvode nezdravu atmosferu u bračne odnose. — Razumije se da ni privremeno ne može biti dopušteno ono što je po naravno vrijedno osude. Ne znam kako plemeniti ciljevi nijesu u stanju pretvoriti u dobre one čine koji su po sebi zli. Ako još uočimo da je i s medicinske strane sumnjiva vrijednost upotrebe tih pilula shvatljiv je zaključak B. Häring-a: »Da ei des Kolumbus ist das Anovlar nicht.«

d) Häring ističe da je danas aktuelno raspravljanje o tkz. piluli DUPHASTON. Ta pilula bi jedino regulirala ciklus žene a da ne spriječi nijednu prirodnu funkciju u ženinu organizmu. Očita je razlika između ove pilule i spomenutih Anovlar-a i Enovid-a.

O toj piluli govori Häring da se ne može ništa reći protiv njene upotrebe, razumije se, ako se upotrebljava ne iz straha pred djecom nego iz svijesti odgovornog roditeljskog poziva.

Ako ova pilula uspije, nastavlja Häring, i Ogino-Knausova metoda bi dobila veću vjerojatnost. — Upotreba pilule ne izopačuje bračni čin, tim omogućuje da se probudi i pročisti bračna ljubav. — Polučili bi se učinci koje danas očekuju svi dobronamjerni roditelji, a ne bi došli u sukob sa zakonima prirode, odnosno ni sa zakonima Božjim.

Što uništuje bračnu ljubav? Upotreba neprirodnih anticepcijskih sredstava. Taj postupak protiv prirode lako se osveti. Nervna poremećenost, možda i neplodnost — mogu uslijediti kao kazna prirode protiv onih koji izopačuju njenu strukturnu tendenciju. Zaključak je očit: bračnu ljubav će najuspješnije promicati svijest roditeljskog poziva, svijest bračne odgovornosti nasve pak odgoj u savladavanju poriva strasti.

Dr. J. Kuničić

7. Jednostavno recimo: liječnik nije ovlašten da ispravlja mudro uređene prirodne procese u svrhu stvaranja novog života već samo defektne pojave bolesnih organizama. Uostalom, moralisti ne osuđuju — sa svog gledišta — da se bračni drugovi posluže svojom roditeljskom sposobnošću i za vrijeme trudnoće, jer, ako kroz to vrijeme ne može doći do začeca, to ne ovisi o njihovoj volji.